

A nebrai korong

A régészet rejtélyes világa sok ember fantáziáját megmozgatja. Rogtán Indiana Jones, vagy egyéb nagy sikertű produkciók dzsungelkalapos, szemüveges figurája rémlik fel előttünk, amint épp valami nagy értékű, legendás kincset szabadít ki a földből és segítségével, majd fejvesztve menekül az alázapotozó kővek vagy ellenéges handiták támadása elől.

A nebrai kincslelet rekonstrukciója. Ilyen elrendezésben helyezkedhettek el a tárgyak a kőlapokkal bélelt illegit.

Mindaz azonban a filmvilág kétes kimeneteli fantáziálása erről a tudományról, mely sok kitalálást, utánajárást alapra előkészítést és néha szerencsétlű igényel. A mesés kincsek és titkos térképek igen ritkák, hár néha előfordulnak. Az aranytól roskadozó csontvázak és ládák még így is csupán legendák, melyek a XIX. századi közel-keleti és égei régészet nagy eredményei pl. az ur-i királystrok, Tutankhamon és a nukénéi strok fellárása nyomán születtek. Egy adott közösség életében külön meg kell határozni, mi is számít értékesnek, presztizs tárgyának. A régészeti leletek 99%-a kerámiatöredék és állatcsont, a fémlárgyak és egyéb leletek nagyon ritkák. Ezért egy

szépen csiszolt kőfejsze (amit akár több száz kilométerről hoztak) vagy egy bronzballa igen jelentős értéket képviselhetett annak idején (5–2000 éve) – nagyjából annyit mint ma egy értékesebb autó. Egy adott régészeti kultúrát (egy időben egy adott területen élt közösség, melynek hasonló az anyagi és szellemi kultúrája) megvizsgálva gyorsan ki lehet jelölni azokat a ritka tárgyakat

A lelet bronzkardjai, melyek markolatát aranydróttal díszítették

amelyek előkerülése szenzáció, és akkor is „kincsek” számítanak, ha a mi – anyagiassz – szemléletünk szerint nem többek egyszerű kő- vagy fémdaraboknál. Most egy olyan leletről szeretnék írni, mely nemrégiben hatalmas felholydulást keltett régészek és csillagászok között egyaránt – hozzáteszem, joggal.

A lelet előkerülése

1999-ben, a napfogyatkozás évében, Németországban a Szász-Anhalt tartománybeli Nebra község közelében két kincskereső egy kb. 30 cm átmérőjű bronzkorongot talált, melyen különös, aranyfóliával kirakott ábrák látszottak. A leletet eladták, orgazdák szerezték meg, többször cserélt gazdát (tulójára 200 ezer márkáért), majd 2001 májusában felajánlották a berlini Ős- és Koratörténeli Intézet vezetőjének megvételre – egy millió márkáért. Ezen a ponton tegyünk

illő fordulat következett: a rendőrség lépett közbe, amely egy év alatt felgöngyölítette a szálakat. Eljuttatták a két kincskeresőhöz is, akik megmutatták a pontos lelőhelyet. A lelet múzeumba került, és megkezdtek gondos tanulmányozását. A lelőhely a Harz-hegység egy gyönyörű völgyében magasodó domhtető, a Mittelberg, azaz Középső-hegy. Nehra falucska mellett. Itt egy bronzkori sánc maradványai kerültek elő, amivel a korongot kapcsolatba hozták. A korong nem egyedül hevert a földben, hanem két mives bronzkard, két halle és egy véső, valamint két karvédő bronztekercs is feküdt mellette. A hitelesítő ásatások felszínre hozták a rahlók által megholygatott gödrot, melyben a tárgyak heverték. Kiderült, hogy azí vastag kőlapokkal kihélték, a lelet nem véletlenül, hanem szándékosan került a földbe. Az ilyen elásott a korabeli ember számára nagy értékkel bíró együtteseket kincsleleteknek nevezzük. Elrejtésükre ellenséges támadás, raktározás vagy közösségi rituálé keretében kerülhet sor. A körülmények alapján arra a következtetésre jutottak, hogy a Mittelberg hegyi erődjében egykor szertartások folytak, és egy ilyen szertartás során rejtették földbe a korongot és a fegyvereket.

A nebra korong

A korong leírása

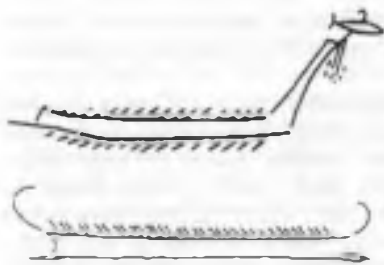
A nebrai korong 30 cm átmérőjű bronzlemez, melynek peremén szegecselésre utaló

lyuksor fut körbe. Ez arra utal, hogy nem önmagában, hanem valamilyen hár- vagy falemezre szegecselve használták. A lemez két szélén két aranyfóliából kivágott és felerősített szalag található, melyek középről nézve 82 fokos szög alatt látszanak. A felületet a holdsarló és a telehold (vagy Nap) korongja uralja, a jelképeket aranyfóliával horították. Közülük, velük háromszöget alkotva, hét csillag csoportja figyelhető meg, a korong többi részét is csillagkorongok horítják. Az ábrázolások alatt, a korong pereméhez kapcsolatlan egy vékony, levágott végű sarló jelenik meg, melynek felülete díszített bordázott – egy hajót ábrázol.

A szimbólumok értelmezése

A kutatók számára a szimbolika nem volt ismeretlen, a lelet egyedisége (még soha, egyetlen kultúrában nem találtak hasonló ábrázolást) miatt kétségbe vonták eredetiségét. Erről azonban szó sincs, a lelet kétségtelenül hiteles, hiszen a kísérőleletek egyértelműen igazolják azt. Készítését Kr. e. 1600 tájára tehetjük, mely a bronzkor fejlett középső szakaszába tartozik (a közép-európai régészek aunjeltízi kultúrának hívják a készítőit, a morvaországi Aunjeltitz/Tletice község nyomán, ahol első leleteit találták). A korongszerű megjelenés, a furcsa ívek, a Hold és a csillagok, valamint a hárka (hajó) ábrázolása egyértelművé tette csillagászati vonatkozásait. A kognitív régészetben (a „gondolkodás régészele” egy új irányzat, aminek része a vallás és szimbólumok kutatása) az ehhez hasonló ábrázolásokat világképeknek nevezzük, még hozzá a világképek azon fajtájának, mely csupán a felső világot, tehát a csillag eget és főbb szférikus csillagászati jelenségeket ábrázolnak. A középső világ és az alvilág sokkal ritkábban tárgyva a művészi megfogalmazásnak. Érthető is a napláról, a vetés és aratás, az ünnepek idejét, és az egyszerű napi ritmust is az égitestek szabályozták. Az őskori embereknek halározott, jól felépített és konvergens világképe volt, melynek szervező ereje nem a matematikai és fizikai ismeretek, hanem egy

elképzel, mítikus lényekkel benépesített „lútvilág”. A megfigyelt jelenségeket (nap- és holdfogyatkozás, szivárvány, égitestek mozgása, gyermeknemzés, születés, halál stb.) mind egy-egy természeti erő megnyilvánulásának tekintették és ezeket ruházták fel ember- és állatalakkal, szellemekkel. Így lett a hold-és napfogyatkozás dühbenes élményéből annak felismerése, hogy ezek csak a pálya csomópontjain figyelhetők meg, és a csomópontokat órdógi erővel hímóknak képzeletük. Az órdógi erő megszemélyesítője lett azután a sárkány. A következő gondolkodási séma rajzolódik ki előtünk: jelenség → a jelenség mögötti folyamat, természeti erő (esetünkben a csomópontok) felismerése → magyarázat (esetünkben órdógi erő) → megszemélyesítés (Sárkány). Ez olyannyira nyomot hagyott világunkban, hogy mai napig drakonikus pontoknak hívjuk a csomópontokat, a csomóponttól csomópontig tartó hónap neve pedig drakonikus hónap. A folyamat minden természeti jelenséggel leírható. Lássunk még egy példát gyakorlasképp: elvetett mag (jeltemetés = halál) → kikel (újjaszületés) → a föld megszüli a magot, de azt halottából is feltámasztja (ez tehát nagyon komplex kép) → Földanya, aki egyúttal a halál úrnője is (Málta: anyaméh alakú harlangírokba temelkedtek 7000 éve).

Bronzkon kardokon ábrált hajóábrázolások

A nehrai szimhólomok tehát egy asztali szerkezetű világkép leképeződésének tekinthetők. Lássuk először a szélső, 82 fokos íveket. Ehhez kissé át kell tekinteni a földhely környezetét is. A Mittelberg lapos

telején található sánc, valószínűleg egy szent hely lehetett, olyanféle szent liget, ahová az emberek ünnepelni táncolni, áldozni, csillagok mozgását figyelni jártak. Ilyen szent körzetek egész Európában gyakoriak, megjelenésük 7000 évvel ezelőtre tehető, de a hagyomány még a bronzkorban, sőt sokkal később is élő (gondoljunk csak a

Fenti bronzkon skandináv sziklarap, mely a hárkán ulazó napkorongot ábrázolja (Kr. e. 1200). Lent Skandináviától származó késő bronzkori bomtva nagbárka ábrázolással. Figyeljük meg a kettős, madárte és haórtétel a víz ábrázolását, a Nap hármass spirál alakú szimhólomát

mai druidák nyárköszöntő ünnepére Stonehenge-nél). A szent körzetek néhány tíz vagy száz méter átmérőjű lapos, kerek terek, melyeket sánc és fakerítés (néhány esetben kősor) vesz körbe, amit kapuk szakítanak meg. A kapuk elhelyezkedése szinte minden esetben a föld églájához, vagy jeles napok napkeltéihez, holdkeltéihez igazodik. Arra is van példa, hogy egy ilyen körzetet a Hyadok kelési pontjához tájoltak (Goseck Németországban, Kr. e. 4900). Nos, a nehrai Mittelberg szentélyének körpanorámája ma is vonzaná az amatőr csillagászokat. A horizonton 10hh hegy emelkedik, melyek közül a legmagasabb a Brocken (1600 m körül). A Nap június 21 én, tehát a nyári napforduló alkalmával pontosan a hegycsúcs mögött nyugszik le, kijelölve a szférikus csillagászat és naptár egyik legfontosabb irányát. Nebra földrajzi szélességén a korong készítésének idején a téli napforduló napkeltéjének helye pontosan 82 fokkal volt délebbre a horizonton.

Számítógépes modell a Fiasztúk mellett látható holdsarlóról és teliholdról Kr. e. 1600-ban

Ion, mint a nyári napforduló napkeltejének helye, így nyert magyarázatot a 82 fokos (v a korong két szélén – egyúttal sejteni enged, milyen széles körű szférikus csillagászati ismeretekkel rendelkeztek az akkori emberek

A holdsarló és a kerek korong értelmezése nem kimondottan problematikus, de a mitológiai háttér és mondanivaló már sokkal inkább. A sarló jelképezi a pár napos növekvő holdat. A korong valószínűleg nem a napkorong képe, hanem sokkal inkább a telihold. A hét csillag szorosan kapcsolódik hozzájuk, míg a tőbbi csillag egyenletesen elszórtva található nem témáit csillagképekbe. A Hold-„Hétszínű” ábrázolás rendkívül realizisztikusan hat, ezért fellelhető, hogy konkrét csillagászati eseményt ábrázol. A hét csillag azonosítása nem útközi nehézségbe, de meglepetést kelt, ebben ugyanis a Plejádokra, minden misztikus előszeretettel emlegetett Hét nővére ismerhetünk. Magyar elnevezése Fiasztúk (Messier 45). A kérdés tehát, hogy mikor, milyen feltételek mellett látható a Hold a Fiasztúk közelében. Ez akkor fordul elő, mikor a holdpálya legészakibb pontja a Taurus (Bika) csillagképbe kerül (18.61 évenként). Ilyenkor a Hold nemcsak hogy megközelíti az M45-öt, hanem el is fedheti, amint azt sokan megfigyelhették 2006-ban. A kép komplexitása abban nyilvánul meg, hogy a Plejádok mellett egyik oldalon a sarló, másik oldalon a telihold látható. Ez két időpontra utal. Vajon mikor látszik a néhány napos holdsarló az ábrázolt helyzetben?

A múlt év tavaszán sokan gyönyörköd-

tek a Bika szarvai közt átvonuló (az Aranykapuban tartózkodó) Holdban, mely a Fiasztúkhoz igen közel halad el, látványs együttállást produkálva. A jelenség rendkívül emlékeztet a korongon láthatóra, Fellelhető, hogy az ábra egyik fele a tavaszi (március eleji) újholdat mutatja a Taurusban, az M45 mellett (a bronzkorban a tavaszpont a Bika csillagképben volt). Ez az időpont a mezőgazdasági kultúrák szempontjából rendkívül fontos, a szántás és a vetés ideje. Hétszínűsz a Munkák és napok c. költeményében (mely tulajdonképp egy kézikönyv a korabeli földművesek számára) a következőket írja

Am ha erőre Orion s Plejászok Hüaszokkal
eltűnnek, ne feledd felszántani jákora földet,
így lejezd be a szántóföldön rendben az évet.

(Hétszínűsz: Munkák és napok, 616–618. versszak, Ford.: Transcsényi-Waldapfel Imre)

Egyértelmű, hogy a Plejádok naptárcsillagként szolgált és nyilván nem csak Hétszínűsz korában, hanem azt megelőzően is. Nincs okunk elvetni azt a lehetőséget, hogy a bronzkori emberek számára ugyanígy jeles napokat jelzett. A Fiasztúk esély eltűnése összekapcsolódik a sarlóholddal (a Plejádok esetén felső együttálláshoz közeli állapot), és ha a Taurusba esik a pálya legészakibb pontja, látványs együttállások jöhettek létre, csakúgy, mint tavaly tavasszal.

A korongszimbiolum magyarázata ebben a kontextusban nem nehéz. A télen magasan járó telehold a Kr. e. II. évezred első harma-

Sumeri (az a Plejádokról, a holdszarlókról, melyek mellett a Bika csillagkép Átham). A jelenség szimbolikája megegyezik a rebrai korongon Áthathéval

dában november elseje táján jár a Bika-han. Tekintve, hogy érdemi mezőgazdasági munkát, különösen Nehra szélességén, novemberben már nem lehet végezni a telihold feltűnése a Plejádok mellett (M45 oppozícióban) az Évet két részre osztja, melyek közül az elsőben végzik a mezőgazdasági munkákat (nyár élet stb.), a második a pihenésé és az egyéb tevékenységeké (félhalál majd újjászületés). Ingikus, hogy a nehrai ábrázolások a bronzkori ember naptárát életének két fontosabb állomását, és ezekhez bizonyosan kapcsolódó ünnepeket jeleztek. Két naptárunk van tehát: egy a Nap évi járásán alapuló, melyre a horizont-ívek utalnak, és a mezőgazdasági jellegű kalendárium, a Plejádok és a Hold mozgását figyelembe véve. Utóbbinak tartalmaznia kellett a holdhónapokat, hiszen a szántás és vetés ünnepe (tavaszünnepe) összekapcsolódik a Plejádok-újhold együttállással, a nyárhúcsú a betakarítás ünnepe pedig a szemhenállásban lévő M45 és a telihold együttesével. Ingikus, hogy a két asemény közül 7 vagy 8 holdhónapot iktaltak be. A korabeli bronzkori aratósarlókat holdszimbólumoknak tartják (vegyünk észre: Hold – sarló – aratás), melyeken 29 db különféle jelölés található – a holdnaptár napjait szimbolizálják. A korai sumer ábrázolásokon szintén együtt látni fel a Plejádok, a hold-sarló és a Bika csillagkép.

A nehrai korong következő, összetett jelképe a bárka. Mint az utazás, a megtett út szimbóluma, elsősorban a Nappal kapcsolódik össze. A Napisten égi útját rendszerint hajóhan írta (Egyiptom), vagy ezekéren

(bronzkori népek) teszi meg, néha a keltő kombinációja is előkerül (kocsira helyezett bárka vagy kerekcsajó!) – mindez a szimbólumunk felcsereíjhetőségét, a képvázírózás erős elvonáságát sugallja. A hajóhan legelőször ott ül a Nap is, valamilyen szimbólum formájában. Korongponton nincs jelen a nap, csak a bárka, de az is épp elegendő. A Nap jelenléte rejtett, arra csak a horizont-ívek és a bárka utalnak.

Az egész ábrázolás rendkívül összetett! Láthatjuk tartalmaz egy Hold-Plejádok naptárát, fellehelőleg holdhónapos benszítés-sal, és egy nap-naptárát melynek benszítése ismeretlen. De talán ez is holdhónapokkal számol. Ezek a tények (hogy ilyen széles körű csillagászati ismeretei lehettek egy 3600 éve élt népcsoportnak, de valószínűleg az összes korabeli embernek) voltak azok, melyek meglepték, összezavarták a kutatókat, és éles ellenkezőt vállaltak ki egyes konzervatívabb régészekből.

Mi is tulajdonképpen a nehrai korong? Erre nehéz pontos választ adnunk. Anyaga, kivitele, súlya, mérete valamint a mellé temetett fegyverek alapján igen értékes tárgy, tehát kincs. Értékét művészi kivitel, előállításának nehézségei (ércbeszerzés, 1000 km-ről, arany; Erdélyből) és funkciója emelte. Mindamellett nem csak érték hanem presztizs tárgy is, mely a hirtokosság (amely ebben az esetben a közösség lehetett) tekintélyét emelte. Sőt, felmerül, hogy rituális pajzs volt (gondoljunk a felaródsítás nyomaira), amit a fegyvermellékletek is alátámasztanak. Egyzsermind a közösség összetartozását szimbolizáló leegyszerűsített világkép.

Naptár is volt melyet szakszerűen „előlvás-va” meghatározhatók a főbb periódusok és ünnepek. Ám kétségkívül használati eszköz: a 82 fokos ívek a durva nap-naptár hecsztá- sát segítő egyszerű műszerek. A felületén látható csillagok közül egyet eltávolított- lak, egyet pedig áthelyeztek, az ábrák nem egykorúak (a legkorábbi a hold-naptár) a felület kopott stb. Ez hosszú használatra utal. A csillag áthelyezése annak pozíciójá- nak megváltozását sugallja, de vajon miért változott meg? Talán a precessziót ismer- ték fel, és ábrázolták ilyen módon? Ezek nyitott kérdések, de a lárgy hosszú időn át lehetett használható, míg 1600 táján földbe nem rejtették. Talán egy nagy ünnep keretében. Hogy miért került sor erre, sosem fogjuk megtudni. Lehetséges, hogy a korong ábrái a holdmozgás vagy a precesszió miatt „érvénytelené” váltak.

Nincs hozzá hasonló lárgy még egy a Föld- dőn. Hérodotosz fellapozva azonban dőh- benetes leírásra akadunk:

Ráremekelte a földet rá az eget mag a tengert és a szerepihenő napot is mag a szélp

teleholdat,

S minden csillagot is, mely az ég peremét

koszorúzza,

Óriót is a Fiastyúkt meg a Hílaszokat mind, véltük a Medvét is — más néven hívá

Székér ez —

mint látog egy helyben, míg Óriót lesi egyre, s egymaga nem furdik csak meg soha

Okeanoszban

(Homérosz: *Ilíász*, XVIII. ének 483–489. sor,
Devecseri Gábor fordítása)

Ez Akhilleusz pajzsának leírása, melyben a Nap (= naphárka), Hold, Fiastyúk, a föld (= horizontívék) említése teljesen egybevág a koronggal. Az, hogy pajzsról van szó, szintén egybeesik a lárgy feltételezett pajzs voltával, felerősítésére szolgáló szegercsinyo- mnokkal. A leírás pajzsa nem egyszerű legy- ver, hanem rituális lárgy, amin a teljes világkép megjelenik. Ezt erősíti, hogy isteni kovács, Héphaisztosz készítette. Nyilván

lehetetlen volt mindent feltüntetni rajta, ezért bizonyos, hogy a szimbólumok igen komplex, több jelentéssel bíró ábrák lehet- tek, melyekből a magától értetődő jelentésen túl rengeteg információ, teremléstörténelem, mítoszok olvashatók ki. Az elvont jelképek használata Kr. e. 20 000 óta bizonyítható, és elnoarchenológiai vizsgálatok alálámaszt- ják, hogy mai természeti népek is rendkí- vül komplex szimbolikát alkalmaznak. Nos, a görögök ismertek egy ilyen világképet, annak képi ábrázolását, amit Héphaisztosz, a sánta kovács készít. Vajon miért sánta a kovács? Úgy tűnik, ennek fontos szerepe van. A mítosz könnyedén elintézi a dolgot: Zeusz és Héra gyermeke volt, akit anyja, a gyermek csúnyaságától viseszariadva, leha- jított az Olimposzról. Halhatatlan isten- gyermek néven nem pusztult el, csupán megsántult.

A vasműves kovács (ilyenek Hérodotosz idejében dolgoztak, hisz már a vaskorban járnak) csak akkor sántul meg, ha az ügyet- len segéd a lábára ejti az üllőt. A nagy eposzírón azonban rengeteg néphagyományt, mítoszt, mesét használt fel, melyek bizonyos a bronzkorban gyökeresnek. A bronzkori kovácsok feladata volt az ércek kohósítása, a fémek ötvözése, olvasztása, formába öntése, és természetesen kalapálása, kovácsolása is. A vasat korabeli módszerekkel nem lehetett megolvasztani, csak redukálták, melynek eredményeképp szivacsos vashurát kaptak. Ezt aztán kovácsolással alakították. A bronz- korban azonban a mester maga olvasztotta az érceket, melyhez elegendő hőfokot tudott biz- tosítani a bronz (réz és ón ötvözet) ala- csonyabb olvadáspontja miatt. A réz ércei általában vulkanikus területen, forró vizes (hidrotermális) oldatokból válnak ki, telé- reket képezve a kőzetekben. Rézércekhez szinte kivétel nélkül kapcsolódnak az arzén és más színesfémek ércei (ásványaik nagyon hasonló körülmények közl válnak ki). Kohó- sításuk együtt történt, ezért a rézben mindig maradt némi arzén, cink, antimon, ólom. Arzén általában csak nyomnyi mennyiség- ben van jelen, mivel a kohósítás közben jó része elszublimál. Ezt a fohagymasza-

gő mérgező gázt lélegezték be a bronzkori kovácsok is. Az arzén erős idegmérég, mely lassan pusztít. Hosszú idegeket támad meg, és a leghosszabb idegpályák a lábban találhatóak – sántaságot, hénaságot okoz. Ezért volt tehát sánta a kovács, és mivel az istenalak tulajdonságai, attribútumai már a bronzkorban kialakultak, a vaskorban is megmaradt ilyennek.

Akhilleusz pajzsát tehát bronzkovács készíti, melyre asztrális szimhólumokat helyez. A kellő időben vagyunk-e mi a helyzet a térbeli távolsággal? Nos, ez sem legdühöztető, hiszen tudjuk, hogy a bronzkor középső szakaszában, ha nem is gyakran, de voltak kapcsolatok Közép-Európa és az Egeikum között (gondoljunk csak az erdélyi arany feltűnésére Mükénében). Hogy ki, mit, és kitől tanult, nem érdemes feszegetni, de bizonyos, hogy ez a tárgy a bronzkori európaiak csillagászati ismereteinek nagyszerű emléke.

Cikkem végén engedjük el kissé fantáziánkat!

Zárszó

Az a kultúra, mely korongunkat megalkotta, nem volt birtokában mai fizikai-csillagászati és matematikai ismereteinknek. Gondolkodása azonban ugyanúgy működött, mint a miénk. Megfigyelte a világot, elemezte jelenségeit, majd megkísérelte értelmezni azokat. Magyarázata a fizikai ismeretek híján szimbolikus és mítikus. Világképét isteni erők és szellemek népesítették be, akik méltóságtelelesen üzentek számukra a mozgásgazdasági munkák kezdetét és végét, a nappalok hosszát és az évszakok beköszöntét – az égilestek mozgásával. Ezeknek a természetfeletti erőknél és lényeknek tisztelet és csodálat, hódolat járt, ritusok és ünnepek során adóztak nekik. Pap-csillagászok értették a Hold és a Nap járását, figyelték a Nap útját a horizonton a korong segítségével. Ezek a pap-csillagászok a társadalom legrangosabb emhetei, vezetői lehettek, akik ráadásul még a nagyszerű fém, a bronz előállításához, megmunkálásához

is értettek. A kézműves, démiurgosz-isten képe lüvik fel előttünk, ha csak Odüsszeuszra gondolunk, aki maga készíti házát, berendezési tárgyait. Nagy harcoshok voltak akárcsak Akhilleusz. A korongon, melyet a szertartások alatt talán teljes harci díszben pajzsként viseltek, az általuk vezetett közösség teljes vilásképe sűrűsödött össze néhány szimhólumba. Színes, csodálatos és gazdag világ képe rajzolódik ki lassan, amire a cseréptöredékek sajnos csak a legritkább esetben utalnak.

Fariázsiakép a tárgyalkító éke rejtéséről, ami Kr. e. 1600 táján készült.

Legközelebb amikor a csillagos ég alatt megfigyeléseket végzünk, jusson eszünkbe mennyire nem magától értelődik az, amit látunk! Képzeljük magunk elé azokat a csillagfényes, háromezer-hatszáz évvel ezelőtti tavaszi estéket, melyek egyikén végleg a földhe rejtették ezt a csodálatos ereklyét.

Sánta Gábor

A nehezi korong kiállítási helye:

<http://www.himmelsekhejbe-erlehen.de/>